

Makar Sankranti Puja

Date : 14th January 1987
Place : Rahuri
Type : Puja
Speech : English & Marathi
Language

CONTENTS

I Transcript

English	02 - 03
Marathi	04 - 10
Hindi	-

II Translation

English	-
Hindi	11 - 16
Marathi	-

ORIGINAL TRANSCRIPT

ENGLISH TALK

Today is the day where we celebrate the change of the axis of the Sun and that He moves towards the tropic of cancer. Tropic of cancer is the one which represents the motherhood, the motherhood of the earth.

This tropic of Cancer has passed through quite a big area of land while the tropic of Capricorn has not. And the area through which it has passed it has created different beautiful manifestation of the motherhood qualities on this earth. We celebrate this change because the Sun has now moved into the new dimension so that all over the world there will be the warmth of the Sun.

Warmth of the Sun represents the warmth of God's love. This is the reason why we celebrate this festival by giving you some sort of a sweet made out of sesame seeds. Sesame seeds are given because they are also heat giving and now as we are coming from the cold, we come to the hot season, in a way hotter season, so to prepare you with that warmth of the Sun. These special things are made out of the seed of sesame to represent the oncoming warmth and the warm of the sun. Though in India the heat is too much, still people are waiting for this time to come in and they celebrate it with such a warm heart. At this time it is said that they give you this sesame seed and the sugar to eat, but now you must speak in a sweet manner, 'god god bola' means you must speak in the sweet manner.

Speaking in the sweet manner is very important. Some people think it is smart to speak in a rude manner or is very intelligent to shout on people, but no one likes this kind of a personality. You may be intelligent; you may be very sharp or smart, maybe on a television people may like to see you, but not as companions, as friends. To speak in a very sweet manner is a sign of good breeding, good culture and fear of God. Those who fear God will never speak rudely to another person, because in another person also the same spirit is shining and why should we be sharp or angry with another person who is created by God Almighty as we are created.

So this loving, beautiful relationship that we have with each other, after Sahaj Yoga especially, let us express in talking to each other sweetly. There are so many ways by which we could be sweet. There are little, little things if you do, you can create lot of sweetness, but you need not a sharp tongue, but a sharp memory. I try these things many a times.

Once one of the Sahaj Yogi, who is a very good Sahaj Yogi and an active Sahaj Yogi, was going in the car with Me and his knife was stolen by the driver or somebody and he got very angry with the driver. I said, "Forget it, you see he is an poor man, so he has taken it away, doesn't matter, just forget it." He says, "No, it was because it's a present to me from somebody who was in Switzerland and it's a Swiss knife which I was keeping with me. So I feel sorry that I have lost it." When I went to Switzerland I bought that kind of a same knife for him. When I came, when I gave him, he didn't have words to say anything. He said, "Mother, how did You remember? After such a long time how did you manage to get this knife?" I said, "I have a very good memory." That's the trouble with Me.

The memory is so good that sometimes, I just don't know, I may embarrass some people with My memory. It is that good, I don't forget anything whatsoever. I, of course, forget all the bad things, because no use remembering bad things, no use thinking of them. Because of forgiveness you can always forget the bad things. And if you remember the good things your joy becomes multiplied. If you try to remember something bad then your joy goes down. Every time you see a person try to remember what good that person has done to you. What good that person has. If you have memory for good things you will have a very nice time.

Now today is the day when you are all leaving India. Some of you will be leaving day after

tomorrow. Whatever it is, I have to tell you one thing, that whatever was possible has been done here, for you people to give you joy and happiness. Now when you are going back, try to remember all that was said to you. All that was nice. How people praised you. How they loved you. How they were kind to you. How you met some nice people. What nice experiences you had but don't brood over things which are worthless. All right, somebody must have said something harsh to you or you might have said something harsh to someone, just forget it. Try to understand that you are spoiling your chances of enjoying life. Nobody is hurt by that so try to be extremely happy that you have met so many people, that you have had weddings, that you have seen so many weddings.

We have had a nice time and every bit of it was full of joyous vibrations. Of course, today some of you would be a little unhappy I can understand that because your spouses are leaving, somebody's husbands are going away or somebody's wives are going away. So I can see some of them are looking rather miserable about it. But that's a good thing because it is out of love and out of attraction for each other, for enjoying the company of each other. That's suggestive of something very good to Me but still I would say that, after all, you are going to meet each other and remember all the good things that you have said to each other, you have enjoyed with each other and try to keep happy. Because these days will pass very fast.

In Sahaja Yoga you just forget time, everything, the time passes so fast and all these things will pass over and you will be again united with your husbands or wives, whatever may be the case. So there is nothing to feel very sad about all these things, and to keep smiling and laughing, so when they are departing also, they should not feel, see your last face full of tears but, but remember the face of assurance and courage, that the hope is there, we are going to meet very soon and there is nothing to feel very sad about it.

Today is the day to make joy and to enjoy everything and to feel the blessings of God all around us. The Sun has come back in His own glory and we have to wish Him all success in the coming year, because in this part of Maharashtra as you know there has been no rain. There has been problems with them and we have to wish Him success so that He can bring forth the rain and all that is needed out of this solar energy that we have in this country.

And you have to be beaming like the Sun when you go back to your countries. That your countries are not so hot as ours are neither you have that much of warmth there and you can find that why people are so warm and so much loving because we have the Sun with us. Now you carry the Sun with you and you give them love and affection and warmth and let them feel that the Sun has been brought from India by you.

Whenever I have traveled anywhere, in any country, the Sun used to be there very bright, so they said that, there is a saying that, when the Indians travel they carry the Sun with them. Of course you can't carry the Sun in your pockets but we must be carrying it in our hearts, the Sun. That must be the reason that's why the Sun was shining so well and everybody came out with their good dresses and everything was [unclear] were, and were enjoying. So this is what it is, that you have to carry the Sun with you speaking sweetly today and forever to each other to be friendly, to be helpful, to be kind because you are yogis, you are not ordinary people. You are yogis you represent that category of people who are known for their righteousness, for their goodness and for their compassion and love. So I wish you all best of luck. Enjoy your journeys, enjoy everything and pass this joy that you have achieved here, to other people, to other Sahaj Yogis and to other people who are not even Sahaj Yogis.

May God bless you with that.

ORIGINAL TRANSCRIPT

MARATHI TALK

आजचा हा शुभदिवस आहे, आणि या दिवशी आपण लोकांना तिळगूळ देऊन गोड, गोड बोलायला सांगतो. आपण दुसऱ्यांना बोलायला सांगतो पण स्वतःलाही सांगितलेलं बरं! कारण दुसऱ्यांना सांगणं फार सोपं आहे. तुम्ही गोड, गोड बोला आणि आम्ही अद्वातद्वा बोलू. या अशा तऱ्हेच्या प्रवृत्तींनी आज कुणीच गोड, गोड बोलत नाही असं दिसतं. जिथे जा तिथे लोकं ओरडायला उभे राहतात. समजत नाही, ओरडायला काही कारण नसलं तरी आरडाओरडा केल्याशिवाय लोकांना बोलताच येत नाही. त्याला कारण असं आहे की आपण स्वतःबद्दल काही कल्पना करून घेतलेल्या आहोत. आपल्याला परमेश्वराच्या आशीर्वादाची मुळीच कल्पना नाही.

परमेश्वराने आपल्याला केवढा मोठा आशीर्वाद दिलेला आहे या देशामध्ये. बघा, की या देशामध्ये स्वच्छतेचा एवढा विचार नाही. या देशामध्ये तऱ्हेतऱ्हेचे किटाणू, तऱ्हेतऱ्हेचे पॅरासाइट्स आहेत. मी तर म्हणते की साऱ्या जगाचे पॅरासाइट्स आपल्या देशात आहेत. जे कुठेही सापडणार नाहीत ते या देशात आहेत. इतर देशांमध्ये इथून जर काही पॅरासाइट्स गेलेत तर ते मरूनच जातात. तिथल्या थंडीमुळे राहूच शकत नाही. सूर्याच्या कृपेमुळे इथे इतके पॅरासाइट्स राहतात या देशामध्ये आणि त्यांच्यावरती मात करून आपण कसे जिवंत आहोत! एका शास्त्रज्ञाने विचारले होते मला की 'तुमच्या इंडियामध्ये लोकं जिवंत तरी कसे राहतात?' 'अहो, म्हटलं जिवंतच राहत नाही, हसत-खेळत राहतात. आनंदात राहतात. सुखात राहतात.' त्याला कारण हा सूर्य.

या सूर्याने आपल्याला आपली घरं उघडी करायला शिकवलेली आहेत. आपलं हृदय उघडं करायला शिकवले आहे. इंग्लंडला जर तुम्हाला कुठे बाहेर जायचे असले तर पंधरा मिनीट तुम्हाला कपडे बदलायला लागतात. सगळं काही घालून, जामानिमा, शिरस्त्राण वगैरे घालून बाहेर निघावे लागते. नाहीतर तिथली सर्दी तुमच्या डोक्यात घुसून तुमचं डोकं खाऊन टाकते. ही अशी तिथे परिस्थिती आहे. आज तुम्ही जे इथे उघड्यावर बसला आहात अशी इंग्लंडला काही सोय करता येत नाही. सगळे देश नुसते थंडीने गारद झालेले आहेत. आपल्या देशामध्येसुद्धा असे प्रांत आहेत. तिथे आपण म्हणून शकू की मोहाली किंवा त्या बाजूला तुम्ही गेलात नैनितालच्या पलीकडे, डेहराडूनच्या पलीकडे, हिमालयाच्या त्या बाजूला गेलात जसं त्या ठिकाणी आहे तसंच या ठिकाणी आहे. इतकी थंडी तिथे सुद्धा आहे. जसे इंग्लंडला आहे किंवा अमेरिकेला असते तशीच थंडी इथे आहे, पण तिथे चिटपाखरूसुद्धा राहत नाही. तिथे मोठमोठाली वनं आहेत आणि त्या ठिकाणी सुंदर फुलं आहेत. 'व्हॅली ऑफ फ्लॉवर्स' म्हणून लोकं सांगतात, इतकी सुंदर सुंदर फुलं आहेत की असं वाटतं की नंदनवन आहे. पण ते क्षणभरच. तिथे इतकी थंडी असते की ते बघायलासुद्धा, डोळे उघडायलासुद्धा तिथे प्रश्न असतो. डोळ्याला चष्मे लावून जावे लागते नाहीतर डोळ्यालासुद्धा त्रास होतो, इतकी तिथे थंडी आहे. तसंच दुसऱ्या देशांमध्ये असूनसुद्धा त्यांनी तिथे वाढ करून घेतली आहे. संबंध वातावरणाशी भांडून, झुंजून त्यांनी आपले देश उभे केले आहेत.

आपल्याला तर फार मोठे वरदान असतानासुद्धा आपण त्याकडे लक्ष देत नाही की सूर्याचे आपल्याला केवढे मोठे वरदान आहे!

आपल्या देशामध्ये सगळ्यात मुख्य म्हणजे सूर्याची उर्जा इतकी मोठी आहे. ती जर वापरायला सुरुवात केली तर आपल्याला उर्जेचा त्रासच राहणार नाही. मोटारीसुद्धा या उर्जेने चालू शकतात. पण आपल्याकडे आपले जे सत्ताधीश आहेत किंवा आपल्याकडचे जे लोक आहेत त्यांचे लक्षच दुसरीकडे असल्यामुळे सूर्याचे जे देणं आहे ते वाया जाते. त्याचे त्रास होतायेत. अती होतंय आपल्याला. ते वाचवून आपण पुष्कळ कार्य करू शकतो. पण सूर्यापासून शिकण्यासारखी मुख्य गोष्ट आहे ती त्याची देण्याची शक्ती. सूर्य हा देत राहतो. देतच राहतो. घेत काही नाही. देत राहतो. आणि देण्याची त्याची एवढी शक्ती आहे की त्या शक्तीवर इथे पाऊस होतो. त्या शक्तीवरती शेती होते. त्या शक्तीवरती उपज होते. जर सूर्य नसला तर इथे काहीही होणार नाही. त्याच्या या प्रेमाच्या शक्तीमुळेच आज आपण या स्थितीला पोहोचलेलो आहोत, पण त्याच्यापासून शिकायचं म्हणजे असं की आपल्यातही देण्याची शक्ती आली पाहिजे. पण खालून वरपर्यंत जर आपण पाहिलं तर लोकांना असं वाटतं की याच्यात कसे पैसे वाचवायचे? स्वतःसाठी कसे ठेऊन घ्यायचे? आम्ही पैसे दिले समजा काही कार्यक्रमांला तर त्याच्यातही लोकं म्हणतात याच्यातले पैसे वाचवलेले बरे! अहो, तुम्हाला सांगितलं कुणी वाचवायला? वाचवून ठेवा, पण कुणासाठी? अहो, तुम्हाला खर्चायला दिले तर कुणाला वाचवता? त्यातलेच पैसे. म्हणजे कसंतरी करून, काहीतरी सोसून घेतले पाहिजे. काहीतरी आपलं रोखून ठेवलं पाहिजे. ही सगळीकडे प्रवृत्ती. कुठे बाजारात गेलं, कुठं गेलं त्याच्यामध्ये आता आम्ही भाव वाढवला. कशाला? 'त्यांनी वाढवला म्हणून आम्ही वाढवला.' अहो, पण भाव जर तोच असला तर वाढवता कशाला? कसंतरी करून ती शक्ती शोषून घ्यायची. आता काहीही लहानसं जरी कार्य काढलं तरी लोक म्हणतात 'माताजी, हे बघा, तुम्हाला ते जमणार नाही.' म्हटलं का? कारण ते पैसे खातात. म्हणजे आम्ही काय जेवतो आणि ते पैसे खातात. आमचं काही जमणार नाही की काय? म्हणजे असा विचित्र प्रकार आहे की देशाचे जे हित करणारे आहेत, देशाचे जे कारभारी आहेत त्यांना सगळी काही सत्ता देवाने दिलेली आहे. त्यांनासुद्धा हे समजत नाही की आम्हाला द्यायचंय.

या सूर्यापासूनच शिकलं पाहिजे की आम्ही काही देण्यासाठी आलोत. घ्यायला आलो नाही. जोपर्यंत आमूलाग्र ही स्थिती माणसाची बदलत नाही की आम्ही द्यायला आलोत, घ्यायला नाही. त्याचा शौक असायला पाहिजे. जसा, तुमच्या आईला कसा शौक असतो की आज माझा मुलगा येणार. त्याच्यासाठी काय करायचं बरं? काय जेवायला करायचं? आज हे करावं की ते करावं. तिला कसा शौक असतो की काहीतरी करून दोन-चार पैसे इकडून-तिकडून एकत्र करून, शेजारून काही तरी घेऊन ती काहीतरी गोड-धोड करून तुम्हाला घालते. तिला असं वाटतं की 'कसं देऊ नी कसं नाही.' तसाच शौक आतून आल्याशिवाय, इतर लोकांबद्दल तशी भावना आपल्यात जागृत झाल्याशिवाय आपल्या देशाचे काय कोणत्याच देशाचे कल्याण होऊ शकत नाही. पण कुणाकडून काय लुटता येईल? कुणाकडून काय घेता येईल? कुणाकडून काय मागता येईल? कुणाला कुठे फसवता येईल? या विवंचनेत आपण असतो आणि त्या विवंचनेमुळे आपल्या मुलांनाही त्रास होणार आहे. आपल्यालाही त्रास होणार आहे. या देशात कोणतही कार्य होऊ शकतं. काहीही म्हटलं तरी.

आज जी संक्रांत आपण करतोय त्याच्यामध्ये ही जी संक्रांती, संक्रांत म्हणजे एक शुभ अशी क्रांती जी करायची आहे ती ही की आमच्यामध्ये देण्याची प्रवृत्ती आली पाहिजे. आता हे सर्व म्हणतात की देण्याची प्रवृत्ती असावी. म्हणजे आता जर तुम्ही भटजीबुवाकडे गेलात की 'अहो, काहीतरी दान केले पाहिजे.' दान म्हणजे त्या भटजीला करायचे? तसं नाही. किंवा कुणी म्हणेल की दान केले पाहिजे. म्हणजे स्वतःचे पोट भरण्यासाठी. दान करावं म्हणून हे लोक अस भाषणं वगैरे देत असतात. त्याला काही अर्थ नाही. तुम्ही आम्हाला दान करा तरी तुम्ही तेच. दान तुम्हाला कशाला करायचे? म्हणजे दान करायचे तरी कुणाला? असा ही प्रश्न उभा राहतो. तेव्हा मुक्त मनाने आम्ही आमच्या देशासाठी, आमच्या बांधवांसाठी, आमच्या शेजाऱ्यापाजाऱ्यांसाठी काय करतोय ते पाहिले पाहिजे. जीव रोखून राहिला नाही पाहिजे. मनसोक्त लयलूट केली पाहिजे. म्हणजे त्याचा एक विशेष आनंद असतो तो आम्ही नेहमी उपभोगत असतो. जीवापलीकडे द्यायचं. याच्यात जो आनंद आहे तो कशातच नाही. तो आनंद कशातच नाही. आणि तो आनंद मिळवायचा असला तरच आजचा सण साजरा केला पाहिजे. म्हणजे त्या सूर्यासारखा आपला स्वभाव असला पाहिजे. तो काही करतो असं त्याला काही कळत नाही. त्याला काहीही माहिती नाही. अकर्मात उभा आहे पण सारखा, सतत जळत असतो आणि सारखा तुम्हाला प्रकाश देऊन, हा आनंद देऊन, हे सगळं जीवनतत्त्व देऊन तुम्हाला तो पाळत असतो. रोज त्याला आपण बघतो. पुष्कळ लोक त्याला नमस्कारही करतात, पण नमस्कारापुरते. त्यातलं काही आपल्यात येत नाही. त्याची देण्याची शक्ती, त्याची क्षमता आपल्यात यायला पाहिजे.

मी एक लहानशी गोष्ट सांगितलेली होती की सर्व सहजयोग्यांनी झाडाच्या किनाऱ्यावरती वडाची झाडं लावा. त्याला कशाला गव्हर्नमेंट कडून पैसे घ्यायचे? एकतर त्याला कुंपण घालायला काही लागत नाही. चला, यावर्षी हेच एक नुसतं झाडं लावू. त्याला एक कुंपण घालू. त्याला किती पैसे लागतात? अहो, विड्या जरी फुंकल्या तरी जास्त लागतात. एक हेच करून बघा. म्हणजे कुठेतरी काहीतरी करतोय आपण. हे दिसलं पाहिजे. उलट कसं कुणाला लुबाडायचं? कसं कुणाकडून पैसे घ्यायचे? कसे वाचवून घ्यायचे? या प्रवृत्तीमुळे आपल्या देशाची मुळीच प्रगती होणार नाही. बरं, असे आपल्याकडे पूर्वी लोक नव्हते. मी तुम्हाला सांगते आम्ही जेव्हा लहान होतो तेव्हा देणारेच लोक होते. आम्ही देणारेच लोक पाहिलेत. घेणारे आम्ही पाहिलेच नाहीत. घेतलं की त्यांना काही आवडायचं नाही. आई-वडिलांना सुद्धा कुणी मुलाने काही घेतलं की देऊन ये ते परत. कशाला घेतलं दुसऱ्याचं? द्यायचं.

आमच्या वडिलांच्या घरी मला आठवतंय की त्यांनी चांदीच्या खुर्च्या केल्या. आणखीन छत्र-चामरं केलं. तर सगळे म्हणे कशाला केलं. याची काय गरज? अहो, लग्नबिग्र होतात. सगळे भाड्याने आणतात. त्यापेक्षा आपलं घरातच असलेलं बरं! जाऊ देत. मग आता ते कुठे लग्न असलं मग त्यांनी विचारलं की अहो, ते आम्हाला छत्र-चामरं पाहिजे. अहो, ते मागच्या वेळेला लग्न झालं होत ना तिथे. तिथून घ्या. मग तिथून ते करत करत कुठल्या कुठे गायब झालं देवाला ठाऊक! पण माझं काय म्हणणं की त्याचा सारा विचारच असा. आता हा प्रश्न आहे की आता आपल्याजवळ पैसे आहेत काय करायचं? त्याचं काहीतरी सामूहिक, सार्वजनिकच काढायचं. बँडमिंटनचं जर तुम्हाला कोर्ट करायचं असलं तर त्याच्यात सगळ्यांनी खेळलं पाहिजे. हे नाही की आमचीच मुलं

खेळतील. माझ्याच मुलाला सगळं. जर त्याने मोटर घेतली आहे तर त्याच्यात सर्वच मुलं शाळेत गेली पाहिजे. मोठी मोटर घ्यायची त्याच्यात सगळेजण गेले पाहिजेत. ही सामूहिकता आणि ही सार्वजनिक एक जे आपली तब्येत बनवणं आहे ते या सूर्यापासून शिकलं पाहिजे. आणि आजच्या दिवशी हा विशेष दिवस आहे आणि या दिवशी आपण हे तत्त्व घेतलं पाहिजे की आजपासून आपण काहीतरी सार्वजनिक कार्य करू. कसं काय पोटात अन्न जातं लोकांच्या मला समजत नाही. अहो, शेजारी तुम्ही बघत नाही. तुम्ही काहीही असं सार्वजनिक कार्य केलेलं नाही.

एक लहानसं मी सांगते तुम्ही एक-दोन झाडेच लावायची सुरुवात करा. तरी किती सहजयोगी आहेत आपले महाराष्ट्रात. आणि या सहजयोग्यांनी प्रत्येकी एक-एक झाड लावून त्याची जर जोपासना केली तरी किती उपकार होतील या लोकांवरती. अशी माझी सर्वांना विनंती आहे की काही ना काही तरी सार्वजनिक कार्य काढा. पण त्यात आम्हाला पैसे जमवायचे आहे, हे करायचे आहे. असले धंदे काय करायचेत? 'भटजीला पैसे द्या' सारखा प्रकार नको आपल्याला. सरळ काहीतरी हृदय उघडून, प्रेमाने काही तरी लोकांसाठी करायचे आणि त्याचा आनंद उचलायचा. हे पाहिजे. आता याचं असं म्हणणं नाही की तुम्ही फुकट करा. मी असं कधीच म्हणत नाही की सहजयोगी तिकडून आले आणि फुकट काहीतरी द्या. मुळीच नाही. पण या लोकांमध्ये ही गोष्ट आलेली आहे. आणि येतांना किती बक्षिसं घेऊन आले. अर्थात माझा त्याच्यात पुष्कळ हात असला तरी हे स्वतः कितीतरी घेऊन आलेत तुम्हाला देण्यासाठी. स्वतः आपल्या मनाने इतक्या वस्तू आणल्या यांनी. मला आधी वाटलं की जे मी याला घेतलं होतं, रोमला घेतलं होतं सामान, तर ते सामान मी घेतलेलेच आणलं. तर ते म्हणे 'नाही माताजी, आम्ही तुमचं नाही आणलं. आम्ही आमचं विकत आणलं. तुमच्यासारखं.' त्यांना आनंद की आम्ही हे करून आणलं, ते करून आणलं. हे दिलं. बरं, कुणाला काय दिले तिकडे हे कुणाला माहितीच नाही. इथे मी बसून याला दे रे, त्याला दे रे, याचं नाव घे रे, त्याचं नाव घे रे. तिकडे आपले इंडियन लोकं बसून 'अहो, माझ्या मुलाला अजून काही मिळालं नाही. माझ्या आईला,' ती आई लंगडत लंगडत आली पुढे. म्हटलं तुमच्या आईला घ्या आता. त्यांना लुगडं मिळालं नाही. आता लुगडी नाहीत माझ्याकडे. मग साडीच घ्या. हे प्रकार. या लोकांच उलट आहे. हे लोक आले जिथून किती सामान घेऊन आले. दोन टन सामान म्हणे लोकांनी आणलं. ते दोन टन, माझे हात दुखले देता-देता. असे दोन टन त्यांना सगळ्यांना वाटण्यात आले.

माझं असं म्हणणं आहे की तुम्ही काही द्या. अशातली गोष्ट नाही की यांना काही द्यायचं नाही. पण यांच्यासमोर एक मोठा कित्ता गिरवण्यासारखं आपलं चरित्र दाखवलं पाहिजे की आम्ही लोकसुद्धा काही कमी नाही. आले तर आम्ही तुमच्या सेवेला उभे आहोत. आले तर तुम्हाला आम्ही बघायला उभे आहोत. आपल्याच्याने जे होईल ते करायला काय हरकत आहे? त्याला काही पैसे लागत नाहीत. त्याला काही त्रास लागत नाही. फक्त एक मनाची प्रवृत्ती आपली बदलली पाहिजे आणि ती सहजयोगात जर आपण बदलली नाही तर सहजयोगामुळे मन्वंतर होईल असं मला वाटत नाही. सगळ्यात मोठी प्रवृत्ती म्हणजे दुसऱ्याला देण्याची ही यायला पाहिजे. सहजयोगात कुंडलिनी जागृत होते आणि तुम्ही आत्मा स्वरूप होता. आणि आत्म्याचं तत्त्व म्हणजे सूर्यासारखं सगळ्यांना देण्यासारखं. तुम्ही माझा फोटो पाहिला. त्याच्यामध्ये माझ्या हृदयामध्ये एवढा

मोठा सूर्य आला होता. खरोखर माझ्या हृदयात सूर्य आहे. आणि त्या सूर्यामुळेच मला कधीही असं वाटत नाही की यांच्याकडून लुबाडून घ्यावं. म्हणजे कसं काय ते मला समजत नाही. कुठून, डोक्याच्या कोणत्या भागातून हा विचार येतो मला माहिती नाही की हे घ्यावं यांच्याकडून लुबाडून. कसला काय प्रकार आहे. तो तर सहजयोगात आलाच नाही पाहिजे. पण आपल्याकडून काय देता येईल रोज डोकं लावायचं. काय आपण करू शकतो बरं. आता आपण कोणचं हे करू शकतो.

तुमच्या राहुरीलासुद्धा आम्ही एक संस्था सुरू केली आहे. त्याचं नाव आम्ही 'सहज स्त्री सुधार, समाज सुधार' असं काहीतरी नाव दिलेलं आहे. त्याला संस्था अशी केली कारण आमच्या संस्थेतर्फे अशी कार्ये होऊ शकत नाहीत, लाइफ इटर्नल ट्रस्टमुळे. तर इथं ती रजिस्टर करून घेतली. सगळं काही झालेलं आहे. ते कॅनडातले लोक पैसे द्यायला बसलेत. तिकडून लोक पैसे द्यायला बसलेत. पण इथं कुणी मिळतच नाही 'स्त्री सुधार'ला. इथल्या बायकांनी हे कार्य आपल्या हातात घेतलं तर कार्य होऊ शकतं. इथं जागा आहे, सगळं काही आहे. 'मग आम्हाला वेळच होत नाही. आम्ही कसं जाणार?' अहो, हे लोक तिथून पैसे घेऊन येताहेत तुम्हाला द्यायला. इथल्या स्त्री समाजात सुधार करा. चौदा तुमच्यासाठी मशिनी पाठवून दिल्या. तिथे बायकांना बसवून काही शिकवा. तुम्हाला दिसत नाही का उपाशी तापाशी फिरताहेत. त्यांना बसवा, काहीतरी कार्याला लावा. त्यांच्या दोन-चार पैसे हातात पडतील. त्यांचं भलं होईल. थोडं तरी आपण असा विचार केला पाहिजे. स्वतःपुरतं कसं बघायचं? तेव्हा सहजयोगाला पाहिजे की या गोष्टीला आपल्याला वाव नाही. स्वतःपुरते बघण्याला आपल्याला वाव नाही. जगाच्या कल्याणा आपल्याला आलं पाहिजे. आणि मी नेहमी म्हणत असते की 'जगाच्या कल्याणा संतांच्या विभूती' जरी असल्या तरी संतांच्या विभूतीच्या कल्याणासाठी जग आहे. म्हणजे मग झालं. त्या संतांचं कल्याणच होतं अशा परिस्थितीत. म्हणून आता तुम्ही जे संत आहात, तुम्ही संतांच्या दृष्टीने वागलं पाहिजे. आणि संतांचं पहिलं लक्षण म्हणजे देणं. देत राहायचे. कोणत्याही संतानी कुणाचे काही लुबाडलेले आपण तरी काही बुवा ऐकलेले नाही. आणि मग तो संतच राहत नाही. ते त्याच्या डोक्यातच येत नाही. तेव्हा आपण आपल्या परीने काय देऊ शकतो, किती प्रेम देऊ शकतो, किती लोकांचं भलं करू शकतो इकडे लक्ष आपण घातलं पाहिजे. आणि आजकालची जशी सार्वजनिक कार्ये निघाली आहेत इलेक्शन वगैरेसाठी तसली काही न करता निःस्वार्थ भावाने ज्याला आपण आईच्या प्रेमाला निर्व्याज्य म्हणतो, ज्याच्यावरती काही व्याजच नाही. असं जे अतूट वाहणारं, अनंतापर्यंत जाणारं असं जे प्रेम आहे ते देतांना तुम्हाला आपोआप सुचेल मी काय-काय केलं ते. हळूहळू सुधारणा झाली पाहिजे.

सर्व सहजयोग्यांतर्फे काही ना काही तरी घटित झालं पाहिजे. आणि या बाबतीत आपण थोडा तरी वेळ दिला पाहिजे. वेळ देऊन त्याच्यामध्ये लागलं पाहिजे. मेहनत केली पाहिजे. 'माताजी आल्या म्हणजे एकदा लेक्चर झालं. मग संपलं' असं नको. या लोकांनी पुष्कळ कामं केली. शाळा सुरू केल्या आहेत आणि पुष्कळ समाजसुधाराचे काम करताहेत. आपणही तशी काहीतरी सुरुवात केली पाहिजे. नाहीतर सहजयोग म्हणजे नुसतं आत्मसाक्षात्कार होऊन आनंदाच्या सागरात पोहोणारे सगळे आळशेश्वर असं नको व्हायला. आपण दुसऱ्यांची काय मदत घेतली. इकडे तिकडे डोळे चारीकडे फिरवून बघावं. त्यांच्याकडे आपण प्रेमाने दृष्टी घालावी. नीट

बघावं की आपल्या हातून काय कार्य होतंय !

अजून माझं हिंदुस्थानात येणं झालं नाही. आल्यावर तुम्ही बघाल सगळ्यांना मी कामाला लावणार आहे. तेव्हा आधीच सुरुवात केलेली बरी. सहजयोग म्हणजे नुसते बसून इथे ध्यानधारणा करण्यासाठी सहजयोग मुळीच नाही. नुसतं ध्यान करायला कशाला सहजयोग पाहिजे ? मग हिमालयावर जा. इथे राहून जर सहजयोग करायचा असला तर त्या सहजयोगातून लोकांचं भलं झालं पाहिजे. आणि आजकालचे जे सार्वजनिक कार्य आहे त्या पद्धतीचं मुळीच करायचं नाही. खरोखरं कार्य सिद्ध केलं पाहिजे. तरच म्हटलं पाहिजे की आम्ही सहजयोग हा स्थापित केला आहे. आता माझी पुष्कळ स्तुती झाली. मी ऐकली पुष्कळ स्तुती. गाणं ऐकलं. फार बरं वाटलं. सगळं काही संतोष झाला. लोकांनी ओळखलं वगैरे वगैरे, पण एक गोष्ट ओळखली पाहिजे की तुम्ही काय आहात ते जाणण्यासाठी कार्य केलं पाहिजे नाहीतर तुम्ही स्वतःला आरशात बघू शकत नाही. तुम्हाला काय दिलं ते तुम्हाला दिसलं पाहिजे. जसं तुम्ही पूर्वी स्वयंपाक करत होता. मुलाबाळांना बघत होता तशी जर तुमची परिस्थिती असली आणि त्याला बिलकूल सार्वजनिक किंवा सामूहिक स्वरूप आलेले नाही तर सहजयोग मिळून तरी तुम्ही काय मिळवलं मला समजत नाही. जसेच्या तसे. तेव्हा पुढल्या वर्षी आल्यावरती निदान तरी सगळ्यांनी सांगितलं पाहिजे की किती तुम्ही वडाची झाडं लावली पहिली गोष्ट.

दुसरी, तुम्ही कोणतं सामूहिक कार्य केलं ते मला ऐकायला मिळालं पाहिजे. कोणतं ना कोणतं सामूहिक कार्य बघितलं तर तुमच्या नजरेत येईल, तुम्ही ते करू शकता आणि व्यवस्थित करू शकता. त्याला काहीही पैशाची गरज लागत नाही. नुसती मनाची तयारी पाहिजे. हा सहजयोग जेव्हा मी उभा केला होता तेव्हा एका बाईवर, तिला पार करून, एका पैशाच्या आधाराशिवाय, घरूनही त्यावेळेला मला मुळीच कोणत्याच तऱ्हेचा सपोर्ट नव्हता, मी सुरू केला. पण त्या कार्याच्या निष्ठेमुळे आणि त्याच्या सत्यतेमुळे तो आज एवढा फोफावला आहे. आता तुमच्या प्रत्येकीवर, प्रत्येक माणसावर, प्रत्येक बाईवर ही एक मोठी जबाबदारी आहे की आम्ही सहजयोगाला लोकांची ओळख करून देतांना काही ना काही तरी त्याचा पडताळा दिला पाहिजे. हातात त्यासाठी काही कायदा घ्यायला नको. त्यासाठी कोणतं गैरवाजवी काम करायला नको. कोणत्याही चुकीच्या गोष्टी करायला नको. सरळ मार्गाने तुम्ही नुसते डोळे उघडून बघा की आम्ही काय करू शकतो. लोकांचं आम्ही कुठे काय हित करू शकतो. ते आणि आम्ही तुम्हाला शक्ती द्यायला बसलेलो आहोत. तुम्ही त्या ह्याच्यात पडावं. आणि या कार्यात आम्हाला काही व्होट नको, आम्हाला काही पैसे नकोत, काही नाही. आम्ही काहीतरी असं कार्य सुरू करणार असं एक वचन द्यायचं. दुसरी गोष्ट त्यात अशी अडचण असते की लोक जर सुरू करतात मग चार ठिकाणी पैसे मागायला जातात. आधी पैसे आणायचे. पैसे मुळीच मागू नका. पैशाशिवाय जे काम होईल ते आधी सुरू करा. आधी पैसे एकत्र, प्रत्येकाला असं वाटतं की पैशाशिवाय काम होत नाही. तुमच्याकडे शक्ती आहे तुम्हाला पैसे कशाला पाहिजे ? कोणी आजारी असला शेजारी तर जाऊन बघावं, त्यांच्याकडे आजार आहे, त्यांच्याकडे त्रास आहे त्यांना बघावं. मी बघते ना कुणी आजारी असला तर त्याच दिवशी एक गृहस्थ कुणी आजारी आहे त्यांचा हात हा झालेला. अहो, दोन मिनीटाचं काम. सहजयोगाने कुणीही ठीक केलं असतं. तर घेऊन आले त्याला माझ्याकडे. ते अगदी प्रोग्रामच्या मधोमध. 'याचा हात ठीक करा.' आता एवढे तुम्ही सहजयोगी असून, तुमच्या हातातून शक्ती

वाहत असून हे लोक कधीही नाही आले. तेवढ्यातल्या तेवढ्यात तुम्हाला बरा नाही करता आला तर तुम्हाला सहजयोगी होऊन फायदा काय झाला? तेव्हा 'माझी आई आजारी, माझा बाप असा आहे. त्याचे पाय मोडले.' 'अहो, तुम्ही नीट करा की. तुमच्यात आहे ना शक्ती, करून तर बघा.' तेव्हा लोकांची मदत केली पाहिजे. काहीही अपेक्षा न करता. आनंदात, त्या भावनेने. ज्याच्यामध्ये खरोखर अत्यंत आनंद आहे. ही आम्ही काहीही नाही. परमेश्वराचे एक साधनमात्र होऊन जगामध्ये, या देशामध्ये, या कुटुंबामध्ये काहीतरी विशेष देतोय. केवढी मोठी ही धारणा. केवढी मोठी गौरवाची गोष्ट आहे असं समजून जर तुम्ही सगळ्यांनी निश्चय केला तर काही ना काही तरी तुमच्या हातून घडेल. आणि मग लोकांना पटेल की सहजयोग म्हणजे काय?

आता सगळे लोक असं सहजयोग म्हणजे काय? सगळे ध्यानात बसलेत. झालं, आपल्या देशात काही गडबड झाली तर ध्यानातच आहेत. 'आता आमची बायको म्हणे स्वयंपाक नाही करत.' म्हटलं 'का?' 'ती ध्यानच करत बसते.' 'असं का? कुणी सांगितलं तिला? स्वयंपाक पहिल्यांदा करायचा.' ध्यानाला पाच मिनीट पुष्कळ झाली. तुम्हाला शक्ती दिली की तुम्ही उत्तम स्वयंपाक कराल. तेव्हा एक तऱ्हेचा आपल्यामध्ये विश्वास असायला पाहिजे आणि कार्याची क्षमता असायला पाहिजे. शक्ती आम्ही देतो ती घ्या. रोज नुसतं ध्यानधारणा करून काही उपयोगाचे नाही. तुम्ही लोकांचं काय भलं केलं ते बघितलं पाहिजे. तुमचं भलं झालं आमचं भलं व्हावं. माझ्या मुलासाठी करा, माझ्या नोकरीसाठी करा, माझ्या आईला ठीक करा, बापाला ठीक करा, अमक्याला ठीक करा, माझ्या घरी या, अमकं करा, तमकं करा सगळं माझ्यावरच अधिकार आणि तुम्ही काय करणार? आम्ही काहीतरी केलं पाहिजे. माताजींना आम्ही करून दाखवू काहीतरी विशेष असा मनाचा हिऱ्या करावा. आणि माझ्यासमोर खरोखर असं चित्र उभं आहे की सहजयोगी जाऊन जे वर्णन ज्ञानेश्वरांनी केलेले आहे 'बोल ते पियुषांचे सागर'. 'पियुषांचे सागर' ते कुठे आहे ते बघायचे आहे आम्हाला.

तर सगळ्यांना आजच्या या सुदिनी गोड गोड आशीर्वाद! सगळ्यांनी सगळ्यांचं उत्तम करावं, भलं करावं. सगळ्यांना प्रेमाने वागवावं. आणि प्रेमाने बोला.

HINDI TRANSLATION

(Marathi Talk)

आज का दिन बहुत शुभ है और इस दिन हम लोगों को तिल-गुड़ देकर मीठा-मीठा बोलने को कहते हैं। हम दूसरों को तो कह देते हैं, पर खुद को भी कहें तो अच्छा होगा। क्योंकि दूसरों को कहना बहुत आसान होता है। यह प्रतीत होता है कि - आप तो मीठा बोलें और हम कड़वा - इस तरह की प्रवृत्ति से कोई भी मीठा नहीं बोलता। कहीं भी जाओ, वहाँ चिल्लाने का कोई कारण न होने पर भी, चिल्लाने के अलावा लोगों को बात करना आता ही नहीं है। उसका कारण यह है कि हमने खुद के बारे में कुछ कल्पना की हुई है। हमें परमात्मा के आशीर्वाद की तकनीक भी कल्पना नहीं है।

इस देश में परमात्मा ने हमें कितना बड़ा आशीर्वाद दिया है। देखो, इस देश में स्वच्छता का कोई विचार ही नहीं है। इस देश में तरह-तरह के कीटाणु, तरह - तरह के पैरासाइट्स हैं। मैं तो कहती हूँ कि सारे विश्व के पैरासाइट्स अपने देश में हैं। जो कहीं भी नहीं मिलेगा वह अपने देश में हैं। दूसरे देशों में यहाँ के कुछ पैरासाइट्स जाएं तो वे मर जाते हैं। वहाँ की ठंड में वो रह ही नहीं सकते। सूर्य की कृपा से इतने पैरासाइट्स इस देश में हैं और उनको मात देकर हम कैसे जिंदा हैं। एक वैज्ञानिक ने मुझसे पूछा कि, 'अपने इंडिया में लोग जीवित कैसे रहते हैं?' मैंने कहा, जीवित ही नहीं रहते, हँसते-खेलते भी रहते हैं, आनंद में रहते हैं, सुख में रहते हैं। उसका कारण सूर्य है। इस सूर्य ने हमें अपने घर को खुला रखना सिखाया है। हमारा हृदय खोलना सिखाया है। इंग्लैंड में अगर आपको कहीं बाहर जाना हो तो १५ मिनट आपको कपड़े बदलने के लिए लगते हैं। कुछ पहनकर बाहर निकलना पड़ता है नहीं तो वहाँ की ठंड आपके सिर में घुस कर आपका सर ही खाएगी। ऐसी स्थिति वहाँ है। आज आप यहाँ जैसे खुले में बैठे हो इंग्लैंड में ऐसी कोई व्यवस्था नहीं कर सकते। कहीं पर भी सब देशों में, अपने देश में भी ऐसे स्थान हैं, प्रांत हैं। कह सकते हैं कि मोहाली या नैनीताल या दूसरी तरफ आप गए- देहरादून से भी आगे, हिमालय के उस ओर गए तो जैसी उस जगह पर है वैसी ही ठंड इन जगहों पर भी है। जैसे इंग्लैंड या अमेरिका में है - वैसी ही ठंड यहाँ भी है। पर वहाँ कोई परिंदा तक नहीं दिखता। वहाँ पर बड़े - बड़े वन हैं और उस जगह में सुंदर फूल हैं। 'वैली आफ फ्लॉवर' के नाम से लोग बताते हैं कि वहाँ बहुत सुन्दर-सुन्दर फूल हैं। वहाँ जैसे नंदनवन लगता हो। पर यह सब कुछ क्षणिक ही है। वहाँ इतनी ठंड होती है कि उसे देखने के लिए आँखें खोलना भी एक प्रश्न है। आँखों पर चश्मा लगाना पड़ता है अन्यथा आँखों को तकलीफ होती है। वहाँ इतनी ठंड है। वैसे ही दूसरे देशों में भी इतनी ठंड होते हुए भी उन्होंने वहाँ पर प्रगति की हुई है। सारे वातावरण से संघर्ष कर, लड़ कर उन्होंने अपने देश खड़े किए हैं। हमें तो इतना बड़ा वरदान होते हुए भी हम उसकी तरफ ध्यान नहीं देते कि सूर्य का हमें कितना बड़ा वरदान है।

अपने देश में सबसे मुख्य सूर्य की ऊर्जा बहुत बढ़ी है। उसे अगर हम काम में लेना शुरू करें तो हमें ऊर्जा की कमी रहेगी नहीं : मोटर भी उस ऊर्जा से चल सकती है। पर अपने यहाँ जो सत्ताधीश हैं या अपने यहाँ के जो लोग हैं उनका ध्यान दूसरी तरफ होने की वजह से सूर्य की जो देनगी है, वह व्यर्थ हो रही है। उसकी तकलीफ हो रही है।

हमें अति हो रही हैं। यह पढ़ कर हम बहुत कार्य कर सकते हैं। सूर्य से जो सीखने लायक चीज़ है, वह है उसकी देने की शक्ति। सूर्य यह देता ही रहता है, लेता कुछ भी नहीं। देता ही रहता और देने की उसकी इतनी शक्ति है कि उसी शक्ति से बारिश होती है। उसी शक्ति से खेती होती है। उसी शक्ति पर उपज होती है। अगर सूर्य न होता तो यहाँ कोई भी नहीं रहता। उसकी इस प्रेम की शक्ति की वजह से ही आज हम इस स्थिति तक पहुँच चुके हैं। पर उससे सीखना यह है कि हममें भी देने की शक्ति आनी चाहिए। पर नीचे से उपर तक आप देखें, तो लोगों को ऐसा लगता है कि कैसे पैसे बचाएं। कैसे खुद के लिए पैसे रखें? हमने अगर किसी कार्यक्रम के लिए पैसे दिए तो उसमें भी लोग कहते हैं कि इसमें से पैसे बचाएं तो अच्छा है। अरे, आपको किसने कहा बचाने के लिए? बचा कर रखो, पर किसलिए? अरे, आपको खर्च करने दिए, तो बचाते क्यों हो? अर्थात् कैसे भी करके, कुछ भी सह कर लेना चाहिए। कुछ तो अपना बचा कर रखना चाहिए-यह प्रवृत्ति सब जगह है। किसी बाजार गए तो उन्होंने भाव बढ़ा दिया, किसलिए? 'उन्होंने बढ़ाया इसलिए हमने बढ़ाया।' अरे भाव अगर वहीं हो तो बढ़ाया क्यों? कैसे भी करके वह शोषण की शक्ति। अब कोई छोटा सा कार्य शुरू किया तो लोग कहते हैं, "माताजी देखिए, आपको वह नहीं जमेगा।" पूछा "क्यों?" क्योंकि वो पैसा खाते हैं। मतलब हम तो खाना खाते हैं और वो पैसा खाते हैं। हमारा कुछ जमेगा नहीं क्या! मतलब ऐसी क्या अजीब बात है। देश का जो हित करने वाले हैं, देश को जो चलाने वाले हैं उन्हें सारी सत्ता भगवान ने दी है। उन्होंने भी यह नहीं समझा कि हमें देना चाहिए। इस सूरज से हमें सीखना चाहिए कि हम कुछ देने के लिए आए हैं। जब तक पूर्णतया यह स्थिति मानव की बदलती नहीं है कि हम देने के लिए आए हैं, लेने नहीं, यही उसका शौक होना चाहिए। जैसे आपकी माँ को कैसे लगता है कि मेरा बेटा आज आने वाला है उसके लिए मैं क्या करूँ? क्या खाने के लिए बनाऊँ? आज यह करूँ कि वह करूँ? खाने के लिए क्या बनाऊँ? उसे कैसे शौक होता है एक माँ को कैसे शौक होता है कि वो दो चार पैसे इधर उधर से इकट्ठा करके आसपास से पड़ोसियों से कुछ भी लाकर कुछ मीठा बनाकर आपको खिलाती है। उसे ऐसा लगता है कि कैसे दूँ और कैसे क्या नहीं। वैसा ही शौक अंदर से आए बगैर, वैसा सामूहिक शौक अंदर आए बगैर, अन्य लोगों के लिए वैसी भावना अपने अंदर जागृत बगैर अपने देश का क्या, किसी भी देश का कल्याण नहीं हो सकता। पर किससे क्या लूट सकते हैं, कि किससे क्या ले सकते हैं- इसी विचार में हम होते हैं। किससे क्या मांग सकते हैं और इस चिंतन से हमारे बच्चों को तकलीफ होती है। हमें ही तकलीफ होती है। कुछ भी कहा तो भी। अब हमारे ससुराल में उन्होंने कुछ शुरू किया है कि हम बड़ा तालाब खोद रहे हैं...। सब कुछ खुद ही खाओगे तो हमें खाने को क्या मिलेगा!

आज जो संक्रांत हम मना रहे हैं उसमें यह जो संक्रांति हैं, संक्रांत अर्थात् एक ऐसी शुभ क्रांति जिससे हमारे अन्दर देने की प्रवृत्ति आ जाए। अब ये सब कहते हैं कि देने की प्रवृत्ति होनी चाहिए। यदि तुम पंडित के पास गए...तो कुछ तो दान करना चाहिए। दान क्या उस पंडित को करने का है? वैसा दान नहीं। ... या कोई कहेगा दान करना चाहिए-मतलब खुद का पेट भरने के लिए! ....दान करते रहो इसलिए ये लोग ऐसे भाषण वगैरह देते रहते हैं-इसका कोई मतलब नहीं है। दान दें परंतु आपको ही क्यों? तो दान किसे किया जाए ऐसा भी प्रश्न खड़ा होता है। यह देखना चाहिए कि हम मुक्त मन से अपने देश के लिए, अपने बंधुओं के लिए, अपने पड़ोसियों के लिए क्या कर रहे हैं? मन रोक कर नहीं रखना चाहिए मन खोल कर पूरी तरह से लूटाना चाहिए। उसका एक विशेष आनंद होता है जो हम सदैव से भोग रहे हैं। जी-जान से देने का इसमें जो आनंद है वो किसी में भी नहीं। वो आनंद

किसी में भी नहीं है। और अगर वो आनंद प्राप्त करना है तो आज का यह त्योहार मनाना चाहिए। यानि उस सूर्य के जैसे अपना स्वभाव होना चाहिए। वह क्या करता है इसका उसे कुछ आभास ही नहीं। उसे कुछ भी पता नहीं। परंतु सतत अकर्म में खड़ा है सदैव प्रज्वलित रहता है और आपको नित्य प्रकाश देकर, आनंद देकर संपूर्ण जीवन तत्त्व देकर आपका पालन-पोषण करता है। हम प्रतिदिन उसे देखते हैं। बहुत लोग उसे नमस्कार भी करते हैं किंतु मात्र नमस्कार तक। उसमें से कुछ भी हमारे अन्दर आता नहीं है। उसकी देने की शक्ति उसकी क्षमता हमारे अन्दर आनी चाहिए।

मैंने एक छोटी सी बात बताई थी कि सब सहजयोगी सड़क के किनारे बरगद के पेड़ लगाए। इसके लिए सरकार से क्यों पैसे लेना? एक तो उसमें बाड़ा लगाने में लगता ही क्या है। चलो, इस साल यही एक पेड़ लगाऊँ, उसमें एक बाड़ा लगाऊँ। इसमें कितने पैसे लगते हैं? अरे बीडियाँ फूँकने में भी ज्यादा लगेंगे। एक यही कार्य करके देखो। कहने का मतलब है कि यह दिखना चाहिए कि हम कुछ कर रहे हैं। बजाए इसके (हम सोचते हैं) कि कैसे किसी को लूटें? कैसे किसी से पैसे लें? कैसे पैसे बचाकर रखें? इस प्रवृत्ति से अपने देश की बिलकुल भी प्रगति नहीं होगी। अच्छा, हमारे यहाँ पहले ऐसे लोग नहीं थे। मैं आपको बताती हूँ कि जब हम छोटे थे तब देने वाले ही लोग थे हमने देने वाले ही लोग देखे हैं लेने वाले लोग तो देखे ही नहीं। कुछ भी लिया तो उन्हें पसन्द नहीं आता था, माँ-बाप को भी नहीं; किसी बच्चे ने कुछ लिया तो वे कहते थे कि वापस करके आओ। क्यों दूसरे का लिया? सिर्फ देना है। मुझे याद है कि हमारे पिताजी ने चाँदी की कुर्सियाँ बनवाई और छत्र-चांबर बनवाए। तो सबने कहा कि किसलिए बनवाए? इसकी क्या जरूरत है? अरे शादी ब्याह तो होते रहते हैं....सब किराए से लाते हैं। ....उससे अच्छा है कि अपने घर का हो तो बढ़िया है। ....जाने दो। अब कहीं कुछ कार्यक्रम हुआ तो उन्होंने पूछा कि वो छत्र-चांबर चाहिए। अरे पिछली बार वो शादी हुई थी ना वहाँ से ले लो। ....फिर यहाँ से वहाँ करते करते वो न जाने कहाँ गायब हो गये भगवान ही जाने! मेरे कहने का मतलब है कि उनके विचार ही ऐसे थे। अब सवाल यह है कि अपने पास पैसे हैं तो क्या करना चाहिए? तो उसका कुछ सामूहिक सार्वजनिक ही करना। अगर बेडमिंटन का कोर्ट आप बनायें तो उसमें सब खेलें, यह नहीं कि सिर्फ हमारे ही बच्चे खेलें-ऐसा नहीं कि सब कुछ मेरे बच्चे के लिए ही। अगर उन्होंने मोटर ली तो उसमें सभी बच्चे स्कूल जाने चाहिए। बड़ी मोटर लेनी चाहिए ताकि उसमें सभी लोग जा सकें, यह सामूहिकता है। यह जो एक सार्वजनिक तबियत है वह बनानी होगी। वह इस सूर्य से सीखना चाहिए। और आज का यह विशेष दिवस है और इस दिन हमने यह तत्त्व लेना चाहिए कि आज से हम कुछ सार्वजनिक कार्य करेंगे। कैसे लोगों के पेट में अन्न जाता है, पता नहीं! अरे, क्या आप अपने आसपास देखते नहीं! आपने ऐसा कुछ भी सार्वजनिक कार्य नहीं किया है।

मैं एक छोटी सी बात बताती हूँ कि आप एक-दो पेड़ लगाना शुरू कीजिए। अपने महाराष्ट्र में कितने सारे सहजयोगी हैं और हर एक सहजयोगी ने अगर एक-एक पेड़ लगाकर उसकी देखभाल की तो इन लोगों पर कितने उपकार होंगे। मेरी सबसे यह विनती है कि कुछ न कुछ सार्वजनिक कार्य शुरू करना चाहिए। परंतु उसके लिए हमें पैसे इकट्ठे करने हैं। ये करना है-ऐसे धंधे करने की क्या जरूरत है? पंडित को पैसे देने जैसी प्रवृत्ति हमें नहीं चाहिए। बिलकुल हृदय खोल कर, प्रेम से लोगों के लिए कुछ करना और उसका आनंद उठाना है। इसका मतलब यह नहीं कि आप फोकट में यह सब करें। मैंने ऐसा कभी भी नहीं कहा कि ये सहजयोगी वहाँ (परदेश) से आये हैं और उन्हें

कुछ मुफ्त में दो, बिलकुल भी नहीं। पर इन लोगों में वो बात है और आते समय वो कितने तोहफे लेकर आये। उसमें मेरा भी बहुत हाथ होता है तो भी वे स्वयं आपको देने के लिए कितनी चीज़े लाये हैं। वे खुद अपने मन से इतनी चीज़े लाये हैं। मुझे पहले लगा कि जो मैंने रोम से सामान लिया था वही सामान ये साथ लाये हैं। तो उन्होंने कहा, 'नहीं माताजी, हम आपका (सामान) नहीं लाये हैं। हमने आपके जैसा (सामान) खरीदा था।' उन्हें आनंद हो रहा था कि हम ये लाए-वो लाए, ये दिया। अच्छा वहाँ पर किसे क्या दिया ये किसी को पता भी नहीं। यहाँ मैं बैठ कर (कहती हूँ) इसे दो, उसे दो, इसका नाम लो, उसका नाम लो। वहाँ इंडियन लोग बैठ कर (कहते हैं) 'अरे मेरे बेटे को अभी तक कुछ नहीं मिला, मेरी माँ को भी नहीं मिला।' वो माँ लंगडाते हुए आगे आई। मैंने कहा, 'अब लीजिए अपनी माँ के लिए।' 'उन्हें लुगडं (मराठी साडी) नहीं मिली।' अब मेरे पास लुगडी नहीं हैं तो साडी ही ले लो। ऐसे बातें होती हैं। इन लोगों (परदेसी) का उलटा है। ये लोग जहाँ से आये वहाँ से कितना सामान लेकर आये। ये लोग दो टन सामान लाये। वो दो टन देते-देते मेरे हाथ दुखने लग गये। ऐसा दो टन (सामान) उन सबको बाँटा।

मेरा कहना है कि तुम भी कुछ दो। ऐसी बात नहीं कि इन्हें कुछ देना है। पर उनके सामने हमें अपना एक महान चरित्र दर्शाना होगा कि हम लोग भी कुछ कम नहीं। आप आये, तो हम आपके सेवा के लिए खड़े हैं। आपकी देख रेख के लिए हम उपस्थित हैं। हमसे जो बन पड़े उसे करने में क्या हर्ज है। उसके लिए कुछ पैसे लगते नहीं। उसमें कोई दिक्कत नहीं है। सिर्फ अपने मन की प्रवृत्ति बदलनी चाहिए और अगर सहजयोग से हमने वह नहीं बदली तो मुझे नहीं लगता कि सहजयोग से मन-परिवर्तन होगा। दूसरे को देने का जो सबसे महत्वपूर्ण स्वभाव है वह होना चाहिए। सहजयोग में कुण्डलिनी जागृत होती है और आप आत्मस्वरूप होते हैं। और आत्मा का तत्त्व यानि सूर्य जैसा देने वाला। आपने मेरा फोटो देखा है। उसमें मेरे हृदय के उपर इतना बड़ा सूर्य आया था। सचमुच मेरे हृदय में सूर्य है। और उसी सूर्य से मुझे कभी लगता नहीं कि मैं किसी से कुछ छीन लूँ। मुझे पता नहीं कि दिमाग के किस भाग से यह विचार आता है कि इनसे यह लूट लूँ। कैसी अजीब बात है। वह तो सहजयोग में आनी ही नहीं चाहिए। पर दिमाग लगाना चाहिए कि हम हर दिन क्या दे सकते हैं। इसके लिए अब हम क्या कर सकते हैं।

आपके राहुरी में भी हमने एक संस्था शुरू की है। उसका नाम हमने 'सहज स्त्री सुधार, समाज सुधार' रखा है। यह संस्था इसलिए बनाई क्योंकि हमारी संस्था लाइफ एटरनल ट्रस्ट की ओर से ऐसे कार्य नहीं हो सकते। यहाँ से यह रजिस्टर्ड कराई है। सब कुछ हो गया है। केनडा के वे लोग पैसे देने के लिए बैठे हैं। वहाँ से लोग पैसा देने के लिए बैठे हैं। परंतु स्त्री सुधार के लिए यहाँ कोई मिलता ही नहीं है। यहाँ की औरतों ने यह कार्य अपने हाथ में लिया तो यह कार्य हो सकता है। यहाँ जगह है, सब कुछ है। फिर हमें वक्त ही नहीं मिलता, हम कैसे जाएं? अरे, आपको देने के लिए ये लोग वहाँ से पैसे लेकर आ रहे हैं। यहाँ के स्त्री समाज में सुधार करो। आपके लिए चौदह मशीनें भेजी हैं। वहाँ की औरतों को सिखाओ। आपको दिखता नहीं है कि वो भूखी-प्यासी घूमती रहती हैं। उन्हें बिठाओ, कुछ कार्य सिखाओ। उनके हाथ में दो-चार पैसे आएं तो उनका भला होगा। थोड़ा तो हमें ऐसा सोचना चाहिए। क्या सिर्फ अपना ही सोचते रहना है? तो सहजयोग में इस चीज़ के लिए कोई स्थान नहीं है। केवल अपने बारे में ही सोचने वालों के लिए हमारे यहाँ कोई जगह नहीं है। विश्व कल्याण के लिए हमें आगे आना चाहिए। और मैं हमेशा कहती हूँ कि 'जगाच्या कल्याणा संतांच्या विभूती' विश्व कल्याण के लिए संतों की भभूत। अगर ऐसा हो तो भी

संतों की विभूति के कल्याण के लिए विश्व है। ऐसी परिस्थिति से उन संतों का कल्याण ही तो होगा। इसलिए अब जो आप संत हो गये हो तो आपको संतों की दृष्टि से आचरण करना चाहिए। और संतों का पहला लक्षण होता है- देना, देते रहना। किसी भी संत ने किसी से कुछ लूटा ऐसा तो हमने आज तक नहीं सुना। ऐसा किया भी तो फिर वह संत ही नहीं रहता। यह उसके दिमाग में आता ही नहीं। तो इस ओर ध्यान देना चाहिए कि हम अपने से क्या दे सकते हैं, कितना प्रेम दे सकते हैं, कितने लोगों का भला कर सकते हैं और आजकल जो सार्वजनिक कार्य होते हैं- इलेक्शन वगैरह के लिए वैसा कुछ नहीं करते हुए-निस्वार्थ भाव से जैसे हम माँ के प्रेम को निर्व्याज्य कहते हैं, जिसके उपर कोई ब्याज नहीं होता, ऐसा जो अटूट बहने वाला, अनंत तक जाने वाला-ऐसा जो प्रेम है वो देते वक्त आपको अपने आप सूझेगा कि मैंने क्या-क्या किया। वो सुधार धीरे-धीरे होना चाहिए।

सब सहजयोगियों की ओर से कुछ न कुछ तो घटित होना चाहिए। और इस चीज़ के लिए हमें थोड़ा वक्त देना चाहिए। समय देकर उसमें उतरना चाहिए। मेहनत करनी चाहिए। 'माताजी आई, एक लेक्चर हो गया और बस खत्म-ऐसा नहीं होना चाहिए।' इन लोगों ने बहुत काम किए हैं। पाठशाला शुरू की है और बहुत समाज सुधार का काम कर रहे हैं हमें ऐसी शुरूआत करनी चाहिए। नहीं तो सहजयोग यानि केवल आत्मसाक्षात्कार लेकर आनंद के सागर में तैरने वाले सब आलसेश्वर जैसे नहीं होने चाहिए। हमने दूसरों की कितनी मदद की, चारो ओर आँखें घुमाकर इधर-उधर देखो। उनकी ओर हमें प्रेम की दृष्टि डालनी चाहिए। अच्छी तरह देखो कि अपने हाथ से क्या कार्य हो रहा है।

अभी तक मेरा हिंदुस्तान में आना नहीं हुआ है। आने के बाद आप देखोगे कि मैं सबको काम पर लगाऊँगी। तो पहले ही शुरूआत करना अच्छा है। मैंने सहजयोग सिर्फ ध्यान-धारणा करने के लिए नहीं शुरू किया है। सिर्फ ध्यान-धारणा करने लिए क्यों सहजयोग चाहिए। फिर हिमालय जाओ। यहाँ रहकर गर सहजयोग करना है तो उस सहजयोग से लोगों का भला होना चाहिए। और आजकल का जो सार्वजनिक कार्य है-वैसा बिलकुल भी नहीं करना। सचमुच कार्य सिद्ध करना होगा तभी कहना चाहिए कि हमने सहजयोग स्थापित किया है। अब मेरी बहुत स्तुति हो गई मैंने बहुत स्तुति सुन ली, भजन सुन लिए, बहुत अच्छा लगा। बहुत संतोष हुआ। लोगों ने पहचाना वगैरह-वगैरह, पर एक चीज़ पहचाननी होगी कि आप क्या हो? यह जानने के लिए कार्य करना चाहिए। नहीं तो आप स्वयं को शीशे में देख नहीं सकते। आपको क्या दिया वह आपको दिखाना चाहिए। जैसे पहले आप खाना पकाते थे, बच्चे को देखते थे अगर वैसी आपकी स्थिति होगी और उसमें बिलकुल सार्वजनिक या सामूहिक स्वरूप नहीं आया तो सहजयोग में आकर भी आपने क्या पाया-मुझे पता नहीं। जैसे थे वैसे ही हैं। प्रथम बात यह है कि अगले साल आने पर सबको बताना होगा कि किसने कितने बरगद के पेड़ लगाए।

दूसरी बात यह कि आपने कौन सा सामूहिक कार्य किया वह मुझे सुनने को मिले। आपकी नजर में कोई भी सामूहिक कार्य आए तो देखो कि आप वह कर सकते हैं और अच्छे से कर सकते हैं। उसमें कुछ भी पैसों की जरूरत नहीं पड़ती सिर्फ मन की तैयारी चाहिए। मैंने बगैर एक पैसे के तथा बगैर घर वालों के सपोर्ट के एक स्त्री को पार करके यह सहजयोग खड़ा किया था। परंतु उस कार्य की निष्ठा और सत्यता की वजह से ही तो आज इतना फैल गया है। अब यह एक बड़ी जिम्मेदारी आप सभी पर हर आदमी, हर औरत पर है कि हमें लोगों को सहजयोग बताते

समय कुछ न कुछ उसका प्रमाण देना है। उसके लिए कोई नियम नहीं बनाने है। उसके लिए कोई गैर जिम्मेदार काम नहीं करना। कुछ भी गलत-सलत नहीं करना। सीधे सरल मार्ग से आप सिर्फ आँख खोल कर देखो कि हम क्या कर सकते हैं। लोगों का हम कहाँ क्या हित कर सकते हैं। हम आपको शक्ति देने के लिए बैठे हैं। आप इस कार्य में कूद पड़ो। और इस कार्य में हमें कोई वोट नहीं चाहिए हमें पैसे नहीं चाहिए, कुछ नहीं चाहिए। एक वचन दो कि हम कुछ तो ऐसा काम शुरू करेंगे। दूसरी बात उसमें कठिनाई यह है कि लोग गर शुरू करते हैं तो चार जगह पैसे माँगने चले जाते हैं-पहले पैसे इकट्ठा करना। पैसे बिलकुल भी मत माँगो। पहले वह काम शुरू करो जो पैसे के बगैर हो सकता है। सबसे पहले पैसे इकट्ठे करना-सबको ऐसा लगता है कि पैसे के बगैर काम होता ही नहीं है। आपके पास शक्ति है। आपको पैसे किसलिए चाहिए? आसपास जाकर देखो कोई बीमार होगा। वहाँ देखो उनके यहाँ कोई बीमार हैं। उन्हें कोई परेशानी होगी। कोई बीमार होता है तो मैं ही देखती हूँ। ....उस दिन कोई गृहस्थ बीमार था...उसका हाथ ऐसा हो गया था। अरे, दो मिनट का ही काम था। कोई भी सहजयोग से ठीक कर सकता था, तो उसे मेरे पास ले आए, वो भी प्रोग्राम के बीचोबीच-‘इसका हाथ ठीक करो।’ अब आप इतने सहजयोगी होते हुए भी आपके हाथ से शक्ति बह रही है फिर भी..ये लोग कभी नहीं...इतना भी आप ठीक कर सकते तो आपके सहजयोगी होने का क्या फायदा? तो मेरी माँ बहुत बीमार है, मेरा बाप ऐसा है, उसके पैर टूट गये हैं। ‘अरे, आप ठीक कीजिए।’ आपमें शक्ति हैं ना! करके तो देखो। तो लोगों की मदद करनी होगी बिना किसी अपेक्षा के, आनंद में, उस भावना से जिसमें सचमुच अत्यंत आनंद मिलता है। परमात्मा का एक साधन मात्र होकर विश्व में इस देश में इस परिवार में कुछ विशेष दे रहे हैं-यह कितनी बड़ी धारणा है। कितनी गौरव की बात है। गर ऐसा समझ कर आप सबने निश्चय किया तो कुछ न कुछ तो आपके हाथ से घटित होगा। और फिर लोगों की समझ में आएगा कि सहजयोग क्या है।

अब सहजयोग क्या है। ...सब लोग ध्यान में बैठे हैं। हमारे देश में कुछ गडबड हुई तो - ध्यान में ही हैं हो गया। ‘अब हमारी बीबी खाना नहीं बनाती।’ पूछा ‘क्यों?’ ‘वो ध्यान ही करती रहती है।’ ऐसा क्यों? किसने बताया उसे। खाना पहले बनाना है। ध्यान के लिए पाँच मिनट बहुत हैं। आपको शक्ति दी है तो आप अच्छा खाना बनाओगे। तो एक तरह का विश्वास होना चाहिए और कार्य की क्षमता भी होनी चाहिए। मैं जो शक्ति देती हूँ उसे ग्रहण करो। रोज सिर्फ ध्यान-धारणा करके कोई फायदा नहीं। यह भी देखना चाहिए कि आपने लोगों का क्या भला किया। आपका भला हुआ, हमारा भला होना चाहिए। ...मेरे बेटे के लिए करो, मेरी नौकरी के लिए करो, मेरी माँ को ठीक करो, बाप को ठीक करो, फलाने को ठीक करो। मेरे घर आओ। ये करो, वो करो। ... सबके उपर ही अधिकार और आप क्या करोगे? हमें भी कुछ करना चाहिए ऐसा मन से निश्चय करें कि माताजी को हम कुछ विशेष करके दिखायेंगे। और मेरे सामने सचमुच ऐसा चित्र खड़ा है जो वर्णन ज्ञानेश्वर जी ने किया है ‘बोल ते पियुषांचे सागर’ वह पीयुष का जो सागर है... हमें देखना है, वह कहाँ यह है। तो सबको इस सुदिवस पर मीठा-मीठा आशीर्वाद।

सबका अच्छा करो और सबका भला करो। सबसे प्रेम से बर्ताव करो और प्रेम से बोलो।